

doc. Ing. Dr. Štefan Danics, Ph.D.¹
Fakulta bezpečnostního managementu PA ČR v Praze
Katedra bezpečnostních studií

Informace o RAN EU a participaci PA ČR na RAN CZ

Úvod

Je třeba připomenout, co se skrývá pod zkratkou RAN (z *angl. Radicalization Awareness Network - RAN*). Jedná se o síť pro zvyšování povědomí o radikalizaci, kterou v roce 2011 zřídila Evropská komise. Tato celoevropská síť spojuje klíčové organizace a místní struktury aktérů, kteří se svojí činností snaží předcházet radikalizaci a násilnému extremismu. Jde především o sociální a zdravotní pracovníky v terénu, učitele, různé organizace občanské společnosti, včetně samotných obětí radikalizace, ale jsou zde zastoupeni i politici, místní orgány, orgány činné v trestním řízení, státní zástupci, bezpečnostní úředníci, odborníci na boj proti terorismu, expertní skupiny, instituty a akademici. RAN tedy prezentuje odborníky z celé Evropy, kteří pracují denně s lidmi, kteří již byli radikalizováni, nebo kteří jsou náchylní k radikalizaci.

Oblasti působení RAN EU

Na základě dosud získaných zkušeností, přijala Evropská komise v lednu 2014 *Sdělení o předcházení radikalizaci terorismu a násilného extremismu*, kde bylo klasifikováno 10 oblastí činnosti RAN:

- Pracovní skupina pro komunikaci a narativy (RAN C & N) – zaměřuje se na poskytování jak on-line komunikace, tak i off-line komunikace, přičemž nabízí alternativy nebo bojuje proti extremistické propagandě.
- Pracovní skupina pro vzdělávání (RAN EDU) – sdružuje praktiky v první linii po celé Evropě, kteří bojují proti radikalizaci a snaží se studentům objasňovat demokratické hodnoty a pomáhat jim utvářet jejich identitu.
- Pracovní skupina EXIT (RAN EXIT) – zaměřuje se na proces převýchovy radikalizovaných jedinců nebo jejich odchod z radikálního prostředí a jejich začleňování dohlavního názorového proudu.
- Pracovní skupina pro mládež, rodiny a komunity (RAN YF & C) – se snaží zvýšit imunitu mládeže, rodiny, včetně ohrožených komunit a předcházet jejich radikalizaci.
- Pracovní skupina místních orgánů (RAN LOCAL) – zapojuje místní úřady, které mají koordinovat odborníky na místní úrovni, přičemž má organizovat multi-agenturní práci.

¹ Vedoucí katedry bezpečnostních studií, která od prosince 2018 participuje na RAN CZ v rámci MV ČR a zároveň tato katedra zabezpečuje školení pracovníků Vězeňské služby ČR, které probíhá na PA ČR v rámci projektu SAIRO (Systém analytické identifikace a radikalizace osob), který umožňuje skrze monitoring a vyhodnocování identifikačních faktorů určit osoby náchylné k radikalizaci nebo osoby, které šíří radikalizační myšlenky v českých věznicích.

- Věžeňská a probační pracovní skupina (RAN P & P) – podporuje praktiky ve vězeňském prostředí v rámci prevence vůči radikalizaci.
- Pracovní skupina policie a vymáhání práva (RAN POL) – podporuje policejní a další činitele činné v trestním řízení, kteří jsou odpovědní za práci policie v komunitě.
- Pracovní skupinu obětí terorismu (RAN RVT) – zaměřuje se na oběti terorismu, ale i na osoby, které ztratily příbuzného, tj. jedná se o nedobrovolné odborníky na újmu, jež způsobuje násilný extremismus.
- Pracovní skupina pro zdravotnictví a sociální péči (RAN H & SC) – snaha zdravotnického a sociálního sektoru identifikovat známky radikalizace a pomoci těm, kteří by mohli být ohroženi radikalizací.
- Řídící výbor RAN – předsedá Evropské komisi a zahrnuje všechny vedoucí pracovních skupin a samotné znalostní centrum excelence s tím, že se schází 4 x ročně.¹

Smysl fungování RAN EU a témata na rok 2019

Základním účelem RAN je výměna zkušeností mezi odborníky při objasňování radikalizace a předcházení násilnému extremismu a terorismu. Smyslem je objasnit radikalizaci ve všech formách a identifikovat nástroje a postupy, které se uplatňují v jednotlivých státech Evropské unie. Do působnosti RAN nejsou zahrnuty trestné činy z nenávisi, vandalství a výtržnictví, jakož i násilné akce, které nejsou důsledkem radikalizace. Nadále by se měla zlepšit výměna zkušeností a spolupráce v oblasti prevence radikalizace mezi zúčastněnými stranami uvnitř, ale i mimo Evropskou unii, zejména prostřednictvím celoevropské sítě RAN. V ročním plánu RAN na rok 2019 je uvedeno, že zvláštní pozornost bude věnována následujícím tématům:

- *Rehabilitace radikalizovaných a teroristických pachatelů;*
- *Hodnocení proti-islamistických intervencí;*
- *Analýza a posouzení nebezpečnosti islamistické ideologie;*
- *Analýza a posouzení nebezpečnosti pravicově extremistické ideologie;*
- Popularizace a podpora činnosti nově zřízené *Akademie RAN YOUNG*, která má úžeji spolupracovat i se zeměmi mimo Evropskou unii formou aktuálních tematických workshopů.

Islámská radikalizace a zahraniční bojovníci - reakce RAN a Evropské unie

Jedním z aktuálních problémů islámské radikalizace jsou tzv. zahraniční bojovníci, kteří vyhledávají válečné zóny, ale neznamená to, že všichni se hodlají zapojit i do akcí teroristických organizací při naplňování své násilné extremistické ideologie. V dokumentech RAN jsou potom odlišovány pojmy, jako je radikalizace, extremismus, terorismus a zahraniční bojovníci, přestože se jedná o blízké pojmy, které jsou často mediálně zaměňovány. Dodejme, že islámská radikalizace je stupňující se proces, který nemusí vyústit v násilí a představovat bezpečnostní

¹ Radicalisation Awareness Network (RAN) - European Commission. [online]. [cit. 2019-07-07]. Dostupné na WWW: https://ec.europa.eu/.../networks/radicalisation_awareness_network...

hrozbu v podobě islamistického teroristického útoku či džihádu, tj. vedení svaté války. Ovšem po teroristických útocích na americké symboly moci z 11. září 2001, začal být islamistický terorismus vnímán jako globální bezpečnostní hrozba. A po teroristických útocích na příměstské vlaky v Madridu (2004) a útocích v Londýně (2005), začala akademická sféra vážně zkoumat příčiny islamistického terorismu i v evropském prostředí v rámci kontextu radikalizace. Zatím však v teoretické a praktické rovině nepanuje shoda ohledně chápání radikalizace, extremismu (nenásilného a násilného) a terorismu, neb jejich obsah je různě teritoriálně a sociálně-politicky interpretován. Samotný fenomén tzv. zahraničních bojovníků umožňuje dále studovat aktuální formu islámské radikalizace, přičemž odborníci vycházejí z teorie identity, z pocitu diskriminace muslimské komunity a z celkového sociálně-politického kontextu dané evropské země, tj. míry úspěšnosti integrace.

Ukazuje se, že státy Evropské unie posilují tendence k islámské radikalizaci tím, že s ochotou přijímají restriktivní opatření nejenom vůči islamistům, ale i vůči praktikám islámu. To posiluje u muslimů názor, že hodnoty Západu jsou principiálně neslučitelné s islámem a zároveň u nich sílí černo-bílé vnímání světa: „my“ ti dobří a „oni“ ti zlí. Pocity diskriminace u muslimů mohou být prohloubeny i tím, že muslim přijme salafistický, tj. netolerantní a nenávistný výklad islámu, který ho zpravidla dovádí k násilí. Diskriminační pocity a restriktivní vládní evropská legislativa jsou odborníky považovány za hlavní faktory islámské radikalizace v Evropské unii, přičemž jejich výsledný efekt může být odlišný. Oba faktory ovšem posilují pocity úzkosti a osamocení muslimů. Zkoumání příčin islámské radikalizace v Evropě potvrzuje, že ty evropské země, které prosadily více omezujících legislativních norem vůči islamistům a islámským praktikám, se potýkají s větší mírou islámské radikalizace, ať už v podobě nárůstu počtu zahraničních bojovníků nebo v počtu islamistických teroristických útoků.

Dodejme, že důležitým faktorem islámské radikalizace je samotný počet muslimů v té či oné zemi Evropské unie a jejich ochota se integrovat, jakož i podoba azylové politiky. Není potom divu, že pro Českou republiku nepředstavuje islámská radikalizace a tzv. zahraniční bojovníci nějaký zvláštní problém, spíše se zatím jedná o ojedinělé specifické případy, resp. osoby. Z pohledu islámské radikalizace je v našich podmínkách analyzována větší míra islamofobie, která je podmíněna různorodými faktory, přičemž je zkoumána u vybraných segmentů ve společnosti, včetně krajní pravice a pravicových populistů. Tyto faktory a aktéři posilující islamofobii v našich podmínkách jsou uceleně zachyceny v publikaci s názvem *Islamofobie po česku*.¹

Naopak pro Evropskou unii představuje islámská radikalizace a fenomén zahraničních bojovníků vážný problém, neboť se odhaduje, že bylo v EU rekrutováno cca 6 000 tisíc zahraničních bojovníků, kteří se zapojili do džihádu v rámci Islámského státu a nyní po jeho porážce se hodlají vrátit do svých evropských domovských zemí. Jedná se o skutečné islámské radikály, kteří mají zkušenosti s násilím při prosazování ideologie globálního chalífátu. Odborníci z RAN EU na tuto bezpečnostní hrozbu reagovali v roce 2017 vydáním příručky s názvem *„Reakce na navrátilce: Zahraniční terorističtí bojovníci a jejich rodiny“* (z angl. RAN MANUAL –

¹ OSTŘANSKÝ, Bronislav (ed.). *Islamofobie po česku*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-903-2.

Responses to returnees: Foreign terrorist fighters and their families). Příručka nastiňuje možné reakce na zahraniční teroristické bojovníky a jejich rodiny, vracející se nebo plánující návrat do svých domovských zemí v rámci Evropské unie, zejména z válečných zón, jako jsou Sýrie a Irák. Obsah příručky je považován za jakýsi manuál, který upozorňuje na celou řadu otázek v souvislosti s návratem tzv. zahraničních bojovníků, kteří svůj politický aktivismus mohou realizovat formou teroristických útoků. V tomto ohledu odborníci z RAN otevírají další otázky z oblasti trestního soudnictví a správního práva. Příručka RAN v neposlední řadě zdůrazňuje, že jednotlivé unijní vlády, by měly diferencovaně reagovat na návrat tzv. zahraničních bojovníků s ohledem na jejich individuální motivaci a jejich aktuální postoj. Požaduje se, aby unijní vlády měly přehled o každém zahraničním bojovníkovi, aby jednoznačně věděly:

- proč se přidal k Islámskému státu;
- proč se hodlá vrátit do své evropské domovské země;
- jaké vyvíjel aktivity v rámci Islámského státu;
- jaká byla jeho funkce v rámci hierarchie Islámského státu.

Jedině, tak se dá věcně posoudit, jaké bezpečnostní riziko představuje tento navrátilce, tj. stoupenec poraženého Islámského státu. Jde o to, že někteří navrátilci nemusí být jenom pachatelé zločinů, ale může se jednat i o oběti páchaného násilí. Navíc někteří zahraniční bojovníci podporovali ideologii Islámského státu, ale nebyli zapojeni do jeho násilných akcí, takže na ně může být nahlíženo jako na skupinu válečných cestujících.¹

Bezpečnostní odborníci rozlišují 5 subkategorií v rámci skupiny navrátilců se zahraničních bojovníků, protože každá z nich představuje různá bezpečnostní rizika:

1. Včasní navrátilci nebo po krátkodobém pobytu ve válečné zóně, kteří cestovali do Sýrie a Iráku, ale odešli, než začal Islámský stát (IS) prohrávat, protože nenašli, co hledali a neidentifikovali se s IS.
2. Ti, kteří se vrátili později, ale rozčarování, protože nepodpořili myšlenku chalífátu, tj. cíl IS, přestože mohli vyjádřit nesouhlas s vedením, taktikou a strategií IS.
3. Navrátilci, kteří měli svou představu a byli přitahováni hrdinským obrazem bojovníků IS a toužili po dobrodružství, ale odešli, jakmile IS začal ztrácet svoji moc. Tito navrátilci si odpočinou a mohou hledat jiná „divadla džihádu“.
4. Velký počet zahraničních bojovníků se však pokouší vrátit nebo být zajati, aby přežili zhroucení IS, protože neopustili vizi chalífátu a jsou ochotni kdykoliv se znovu zapojit do džihádu.
5. Navrátilci, kteří byli podle pokynů vedení IS odesláni domů, aby obnovili na daném teritoriu místní teroristické sítě a uskutečnili teroristické útoky.²

¹ Radicalization Awareness Network (RAN). "Responses to returnees: Foreign terrorist fighters and their families." RAN MANUAL, 2017. [online]. [cit. 2018-17-05]. Dostupné na WWW: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/ran_br_a4_m10_en.pdf).

² Soufan Center. Beyond the caliphate: foreign fighters and the threat of returnees. 24. October 2017. [online]. [cit. 2018-27-06]. Dostupné na WWW: <http://thesoufancenter.org/research/beyond-caliphate/>

Země Evropské unie se snažily zprvu zabránit budoucím džihádistům odcestovat do válečných zón, protože to byla neúčinnější obranná strategie před jejich další radikalizací, která je často dovedla až k terorismu. Nabízí se otázka, co se současnými bojovníky Islámského státu, kteří se hodlají vrátit zpět nebo se již vrátili do svých evropských domovských zemí? Odhaduje se, že do Evropy se již vrátilo 1700 džihádistů, což je obrovské číslo. Bezpečnostní odborníci, kteří nedůvěřují deradikalizačním programům se domnívají, že tato situace je bezpečnostními složkami unijních zemí nezvladatelná. Navíc, nedávno vyzval americký prezident Donald Trump evropské země, aby si „vzaly zpět“ přes 800 islamistů, které Američané zadrželi v Sýrii, a postavili je před soud. Jinak je prý Spojené státy propustí. Tito „zahraniční bojovníci“ se dopustili kriminálních činů a podle práva evropských zemí, z kterých odešli, by měli být trestáni a odsouzeni. Evropané se sice pohrdavě dívají na americkou věznici Guantánamo na Kubě, ale zpětně se ukazuje, že internační tábor pro islamistické teroristy, kde by byli vyslýcháni a drženi tak, aby nemohli ohrožovat ostatní, je optimálním řešením. K tomu, ale bohužel v Evropské unii chybí politická vůle, a proto budou pravděpodobně v duchu politické korektnosti proti jednotlivým islamistickým bojovníkům vedeny klasické soudní procesy s tím, že budou poté v evropských věznicích izolováni a zařazováni do deradikalizačních programů, aby neradikalizovali ostatní vězně. Těm, kterým by bylo odejmuto evropské občanství, by byli vydáni zpět do blízkovýchodních zemí, kde by je pravděpodobně čekala poprava, což unijní země nerady vidí, protože trest smrti je v rámci Evropské unie nepřipustný.

RAN CZ

Je v současné době pracovní skupinou, kterou MV ČR, konkrétně Odbor bezpečnostní politiky MV ČR v roli facilitátora spravuje, přičemž se promýšlí a postupně ustanovuje mechanismus spolupráce, kde by měl fungovat oficiálně určený koordinační orgán. Pracovní skupina CZ RAN navazuje na konferenci, která proběhla pod záštitou MV ČR v květnu 2018 a zahájila tak fungování meziresortní a mezioborové platformy CZ RAN, která se věnuje problematice radikalizace a deradikalizace v České republice. Tato platforma sdružuje nejen resorty, které mají některé aspekty radikalizace dle zákona v působnosti, ale také akademickou obec a neziskový sektor. Konkrétně v tuto chvíli spojuje zástupce Ministerstva vnitra a spravedlnosti, Policii České republiky, Policejní akademii ČR, Vězeňskou službu České republiky, Probační a mediační službu České republiky, zástupce Masarykovy univerzity a neziskovou organizaci In Iustitia. Zástupci těchto institucí se již dvakrát setkali na pracovním jednání (prosinec 2018, květen 2019), aby připravili zprávu CZ RAN, která by měla být podstoupena vládě. Zpráva by měla zmapovat situaci v České republice, zejména hlavní trendy radikalizace, programy a projekty věnující se radikalizaci, ať už veřejné správy, akademické či neziskové sféry, jejich zhodnocení a doporučení dalších kroků pro zkvalitnění preventivní činnosti a deradikalizačních programů.

Na prvním setkání pracovní skupiny CZ RAN v prosinci 2018 na Odboru bezpečnostní politiky MV ČR, byla řešena metodika a struktura zprávy, přičemž byly vytvořeny i pracovní skupiny, které měly za úkol obsahově zpracovat jednotlivá témata a navzájem si je oponovat, aby vyjadřovaly názory celé pracovní skupiny. Zároveň byla řešena na tomto pracovním setkání i příprava školitelů v oblasti

radikalizace a extremismu. Na druhém setkání skupiny CZ RAN bylo dohodnuto, že pro finální podobu Zprávy CZ RAN je potřebné ujasnit si terminologii, aby text byl koherentní a decizní sféra se mohla dobře orientovat v textu dané zprávy. Dosud totiž panuje i v akademické sféře velká nejasnost při vymezování základních pojmů, zejména se to týká samotného procesu radikalizace (násilné radikalizace), extremismu (nenásilného a násilného extremismu) a terorismu, ale i zahraničních bojovníků. Konkrétně je možné se s těmito problémy seznámit např. v publikaci *Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus*.¹

Radikalizace je více otevřeným termínem, kdežto extremismus a terorismus jsou termíny více uzavřenými a stojí v určité vzdálenosti od hlavního proudu politického myšlení a také jsou více spjaty s násilím proti civilistům. Zároveň radikalizace není jednostranný a jednosměrný proces, který nutně musí vést k násilí, tj. terorismu. Problematika radikalizace je zatím médií redukována pouze na teroristickou hrozbu, která potom velmi zužuje prostor k předcházení teroristickým útokům. Daleko efektivnější je podle odborníků působit proti extremismu, tj. proti nenávisťným ideologiím, které dovádí indoktrinované a radikalizované jedince a celé skupiny k násilí. Neměli bychom zapomínat, že terorismus hojně šířený médií je pouze špičkou ledovce, tj. určitým vyvrcholením dlouhodobého re/socializačního procesu, který není přímočarý ani jednosměrný, a proto by měly být analyzovány všechny jeho aspekty, které mohou více napomoci k preventivní deradikalizační politice. Zpracování finální Zprávy CZ RAN se stalo základem pro vznik tematických pracovních skupin a doporučení náplně jejich práce.

Jedním z klíčových bodů Zprávy CZ RAN jsou zkušenosti z pilotního projektu, který byl spuštěn v českých věznicích v roce 2017. Jedná se o Systém analytické identifikace a radikalizace osob - SAIRO) umožňující skrze monitoring a vyhodnocování identifikačních faktorů určit osoby náchylné k radikalizaci nebo osoby, které šíří radikalizační myšlenky, včetně samotného tetování. Jenom připomeňme, že projekt SAIRO byl založen na předem definovaných indikátorech, které jsou pracovníky Vězeňské služby ČR monitorovány přes webové stránky. Indikátory jsou monitorovány ve třech oblastech (predispozice, radikalizace, extremismace), přičemž jsou pro lepší přehlednost barevně odlišeny, podle své důležitosti v procesu radikalizace. Každý indikátor je bodově ohodnocen dle své významnosti v procesu radikalizace. Projekt SAIRO pracuje s pěti kategoriemi identifikátorů:

1. vlastní identifikace, tj. jak se daný jedinec (vězeň) vnímá;
2. sociální hodnotová distance, tj. dichotomie „my“ versus „oni“;
3. sociální chování ve společnosti;
4. samotná osobnost jedince (vězně), tj. jaké rysy převažují;
5. sociální sítě s radikální či extremistickou scénou, kde může jedinec vystupovat v roli sympatizanta až po člena dané extremistické skupiny.²

¹ DANICS, Štefan a Ladislava TEJCHMANOVÁ. *Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus*. 1. vyd. Praha: UJAK, 2017. ISBN 978-80-7452-122-5.

² PROCHÁZKA, J. *Program SAIRO /Systém analytické identifikace radikalizace osob/*. Identifikace příznaků radikalizace v prostředí věznic České republiky [online]. [cit. 2019-27-02]. Dostupné na WWW: <https://www.mvcr.cz/webpm/soubor/1-tz-10-2017-pdf.aspx>

Zaměstnanci Vězeňské služby ČR s vytipovanými jedinci na základě výsledků projektu SAIRO, dále pracují s tím, že je začleňují do různých deradikalizačních programů s cílem přesvědčit je, aby neřešili problémy násilím. SAIRO je vlastně screeningový preventivní program, který je založen na monitorování osob a jejich projevů, ale i vyhodnocování jejich osobních dat a informací s tím, že vše se prověřuje a analyzuje. Samotné vyhodnocení slouží nejen k prevenci, ale i stanovení směrů radikalizace v českých podmínkách a hodnocení stávajících rizik.

Ke kvalitnějšímu fungování projektu SAIRO slouží i školení pracovníků českých věznic, které je již druhým rokem prováděno na půdě Policejní akademie ČR v Praze. Smyslem školení je nejen zprostředkovat pracovníkům věznic nové poznatky z oblasti radikalizace, extremismu a terorismu, ale zmapovat jim aktuální projevy pravicového, levicového a náboženského extremismu v České republice, včetně bezpečnostních rizik a opatření. Školení pro pracovníky věznic rozdělila katedra bezpečnostních studií do dvou skupin. V rámci prvního školení se pracovníkům vězeňské služby objasňuje problematika pravicového, levicového a náboženského extremismu, včetně projevů v České republice a konkrétních aktérů. V rámci druhého specializovaného školení se interaktivní formou snaží vybraní lektori přiblížit výsledky projektu SAIRO a dalších výzkumů provedených ze strany Odboru bezpečnostní politiky MV ČR, včetně prezentace vybraných případů.

Z těchto výsledků se ukazuje, že v České republice není hlavním problémem islámská radikalizace, ale zejména radikalizace pravicová, která na základě migrační vlny a obav o bezpečí a sociální jistoty posiluje xenofobní, rasistické předsudky a názory, což může vést k pravicovému extremistickému přesvědčení. To znamená, že jedinec začne vyznávat nějakou pravicově extremistickou ideologii, která je ve své podstatě nenávistná a vede ho k porušování lidských práv a svobod. Lze konstatovat, že situace v českých věznicích vypovídá o tom, že čelíme odlišným výzvám a hrozbám než v zemích západní Evropy, neboť jako hlavní hrozba u nás se ukazuje „pravicová radikalizace“ a „individuální radikalizace jedince“, která je dána nejen charakterovými vlastnostmi jedince, ale i problémy v rámci jeho socializace. Nejedná se tudíž o radikalizaci v důsledku nenávistné extremistické ideologie, ale jde o výsledek problémů při hledání vlastní identity. V tomto ohledu by měly být posíleny preventivní programy ve školách s důrazem na kritické myšlení.

Literatura

DANICS, Štefan a Ladislava TEJCHMANOVÁ. *Extremismus, radikalismus, populismus a euroskepticismus*. 1. vydání. Praha: UJAK, 2017. ISBN 978-80-7452-122-5.

OSTŘANSKÝ, Bronislav (ed.). *Islamofobie po česku*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2017. ISBN 978-80-7429-903-2.

PROCHÁZKA, Jiří. *Program SAIRO /Systém analytické identifikace radikalizace osob/*. Identifikace příznaků radikalizace v prostředí věznic České republiky [online]. [cit. 2019-20-03]. Dostupné na WWW: <https://www.mvcr.cz/webpm/soubor/1-tz-10-2017-pdf.aspx..>

Radicalisation Awareness Network (RAN) - European Commission. [online]. [cit. 2019-07-07]. Dostupné na WWW: https://ec.europa.eu/.../networks/radicalisation_awareness_network...

Radicalization Awareness Network (RAN). "Responses to returnees: Foreign terrorist fighters and their families." RAN MANUAL, 2017. [online]. [cit. 2018-17-05]. Dostupné na WWW: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/ran_br_a4_m10_en.pdf).

Soufan Center. Beyond the caliphate: foreign fighters and the threat of returnees. 24. October 2017. [online]. [cit. 2018-27-06]. Dostupné na WWW: <http://thesoufancenter.org/research/beyond-caliphate/>.